

Astrid Lindgren leeft voort

Sporen van honderd jaar Astrid Lindgren

Op 14 november 2007 zou de Zweedse schrijfster Astrid Lindgren honderd jaar geworden zijn. Die verjaardag is de ideale gelegenheid om even terug te blikken en vast te stellen wat de auteur honderd jaar na haar geboorte en ruim 5 jaar na haar overlijden nog te betekenen heeft.

Een blik op Encyclopaedia Britannica, Wikipedia en krantenartikels die naar haar dood in 2002 verschenen, leert dat Astrid Lindgren voornamelijk gekend is door de figuur van Pippi Langkous. Deze bijdrage wil Lindgrens andere personages onder de aandacht te brengen.

Astrid Lindgren was één van die auteurs die beweren enkel te kunnen schrijven over dat wat ze zelf meegemaakt hebben. Bepaalde gebeurtenissen in haar leven zijn dan ook van belang om haar schrijverschap te kunnen begrijpen.

Astrid Anna Emilia Ericsson wordt geboren op 14 november 1907. Ze leeft een zorgeloos 'Bolderburenleven'. Veiligheid en vrijheid staan in hun opvoeding centraal. Die vrolijke kindertijd maakt stilaan plaats voor een woelige puberteit. De jonge Astrid heeft echter een grote voorliefde voor boeken en verhalen, en publiceert op haar dertiende een eigen opstel in een plaatselijk dagblad. Dat levert haar de bijnaam 'de nieuwe Selma Lagerlöf' op, een imago waar ze zich sterk tegen verzet.

Aan Astrid Ericssons jeugd komt abrupt een einde wanneer ze als negentienjarige zwanger wordt. Ze trekt naar Stockholm en moet haar zoon Lars aan een pleeggezin toevertrouwen. Die eerste jaren in Stockholm zijn erg zwaar voor haar: ze lijdt onder de eenzaamheid. In 1931 trouwt ze met haar baas, Sture Lindgren en krijgt met hem een dochter, Karin.

In 1944 debuteert ze als schrijfster, en gaat daarna aan de slag als redactrice bij uitgeverij Rabén & Sjögren. Lindgren neemt op die manier een bijzondere dubbele positie in de literaire wereld in.

Zelf is Astrid Lindgren enorm productief als auteur. Ze blijft schrijven totdat ze niet meer kan, wanneer ze langzaam blind en doof wordt. Ze heeft dan 38 kinder- en jeugdboeken en minstens even veel prentenboeken op haar naam staan, waarvoor ze talloze prijzen gewonnen heeft.

Astrid Lindgrens schrijversloopbaan begon met het weinig succesvolle meisjesboek *Britt-Marie lättar sitt hjärta* in 1944. Pippi heeft echter de grote doorbraak betekend. Pippi Langkous was een uitvinding van Astrids dochter Karin, die ziek te bed lag en wilde dat haar moeder een verhaaltje zou vertellen over een meisje dat Pippi Langkous heette. Pippi Langkous was een gekke naam, het werd dan ook een gek meisje.

Onmiddellijk na de publicatie veroorzaakt *Pippi Langkous* grote opschudding. In het conservatieve Zweden van de jaren '40 was men niet opgezet met een dergelijk onopgevoed kind. Pippi werd beschouwd als een slecht voorbeeld voor de kinderen van toen.

Dit boek toont echter Astrid Lindgrens vernieuwende visie op het kind. Ze vertrekt vanuit de behoeften van de kinderen en hanteert hun perspectief. Ze respecteert hun geldingsdrang en aanvaardt het belang van spelen voor hun ontwikkeling. Bovendien neemt ze hen als geen ander serieus.

Ondanks de kritiek vanuit pedagogische hoek werd *Pippi Langkous* een enorm succes. Het boek blijkt een onwaarschijnlijke grote aantrekkingskracht uit te oefenen op de lezers, dankzij onder meer de oneindige fantasie. Bovendien toont het boek dat het mogelijk is om enorme macht te hebben zonder die te misbruiken. Ten slotte leren kinderen met *Pippi Langkous* ook de kracht van woorden kennen.

Pippi Langkous betekende dus het begin van het succesverhaal, maar Astrid Lindgren is zoveel meer dan Pippi alleen.

De absurde humor van *Pippi Langkous* is ook terug te vinden in *Karlsson van het dak*. Zowel Pippi als Karlsson lijken erg op Astrid Lindgren: ook zij was schrandere, veelzijdig, eigenwijs en een tikje brutaal.

Daarnaast maakte ze talloze gewone, vrolijke kinderboeken: over Madieke van het Rode Huis, het gelukkige leventje van de kinderen van Bolderburen en de fratsen van Michiel van de Hazelhoeve. Met deze ietwat banale en luchtige boeken slaagde ze erin een groot internationaal publiek te bereiken, hoewel die erg Zweeds aandoen. Ze bevatten typisch Zweedse elementen maar zijn tegelijk universeel. Ze gaan in essentie over kind zijn en zijn daarom herkenbaar voor kinderen van over de hele wereld.

Michiel van de Hazelhoeve is om nog een andere reden een speciaal boek: Michiel was namelijk Astrid Lindgrens eigen geliefkoosde personage. In de boeken over Michiel heeft Lindgren karaktereigenschappen van haar vader verwerkt.

In al Lindgrens vrolijke verhalen staan sterke, zelfstandige kinderen centraal. Sommige van die kinderen zijn heel gewoon, andere kunnen net iets meer. Dat contrast is het sterkst in *Pippi Langkous*, waar Pippi bovennatuurlijke krachten heeft, en Tommy en Annika doodnormale, brave kinderen zijn. De buitengewone Pippi, die giftige vliegezwammen kan eten zonder er ziek van te worden, staat ook lijnrecht tegenover een kind als Madieke, dat van het dak springt met een paraplu omdat ze wil leren vliegen, en een hersenschudding oploopt.

Maar Astrid Lindgren had ook een serieuze kant, die naar voor komt in idyllische sprookjes en avonturenverhalen als *De gebroeders Leeuwenhart*, *Ronja de roversdochter*, en *Mio, mijn Mio*, waarin ze moeilijke thema's niet uit de weg gaat. In deze verhalen voert ze zwakke en arme kinderen op die in sterk contrast staan met de sterke figuren uit de vrolijke boeken. Niet zelden is het hoofdpersonage een in de steek gelaten jongetje, dat het erg moeilijk heeft maar het uiteindelijk toch weer goed krijgt. Kenners beweren dat de ervaring van de moeilijke periode voor en na haar zwangerschap een cruciale rol heeft gespeeld in Lindgrens vermogen tot empathie bij het beschrijven van zulke situaties.

De gebroeders Leeuwenhart bleek al gauw erg controversieel te zijn. Het verhaal over de doodsstrijd van Kruiemel Leeuwenhart kan geïnterpreteerd worden als een manier om kinderen te troosten en hen te leren omgaan met de dood. Niet iedereen zag het echter zo. Het boek werd bekritiseerd omdat het te zwartgallig en dramatisch zou zijn, en omdat het bovendien kinderen zou aanzetten tot zelfmoord. Net als *Pippi Langkous* werd het boek echter een enorm succes, ondanks alle tegenwind.

Astrid Lindgrens oeuvre is dus erg gevarieerd. Eén constante valt echter op in haar werk: haar tomeloze fantasie. Astrid Lindgrens ongebreidelde fantasie uit zich ook in

haar omgang met taal. Niet alleen is haar stijl erg snedig en gevat, ze vindt bovendien nieuwe woorden en uitdrukkingen uit. Vele van haar nieuwigheden klinken de hedendaagse Zweden zeer vertrouwd in de oren en hebben zelfs hun weg gevonden naar het dagelijkse taalgebruik.

Astrid Lindgren heeft een sterke stempel gedrukt op het leven van de Zweden. Ze heeft haar volk voorzien van een cultuur, een levenshouding en een moraal, van iets dat hen bindt:

Allemaal zijn we een deel van haar. En met haar boeken krijgen mensen die samenhang die enkel werkelijk goede literatuur kan geven. Wat er ook gebeurt, in hoofdzaak heeft het een Astrid Lindgren-referentie. [...] Ze heeft ons iets geleerd over vooroordelen en beweegt mensen er op een fijne manier toe grenzen te overschrijden; klassegrenzen, geslachtsgrenzen, leeftijdsgrenzen. Maar ook grenzen tussen leven en dood, droom en werkelijkheid.¹

Zelf was Astrid Lindgren iets meer bescheiden: “Als ik één enkele duistere kindertijd glans heb kunnen geven, dan ben ik tevreden”. Daarin is ze alvast met glans geslaagd.

¹ Maria Schottenius, ““Hellre dör jag än gifter mig” (“Ik sterf nog liever dan te moeten trouwen”)), in *Expressen*, 29.01.2002, pp.16-19, mijn vertaling.